

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

პირველი სექცია

იორგოვი ბულგარეთის ნინააღმდეგ

(განაცხადი № 40653/98)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი
2004 წლის 11 მარტი

ძალაში შესულია
07/07/04

ჭირობის გადაწყვეტილება ძალაში შედის უკრობელი კონვენციის 44-ე მუხლის მქ-2
პუნქტის შესაბამისად. იგი შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციების გადახილის

საქმეზე იორგოვი ბულგარეთის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ეკროპულმა სასამართლომ (პირველი სექცია) შემდგავი შემადგენლობით:

ბატონი კ. ლ. როზაქისი, პრეზიდენტი,
ქალბატონი ფ. ტელეგიშვილი.
ქალბატონი ნ. ვაჯიში.
ბატონი კ. ლევანევი,
ქალბატონი ხ. ბოგოლინსკი.
ბატონი ა. კოვლერი,
ბატონი კ. პაჯიევი, მოსამართლები,
და ბატონი ხ. ჩილხენი, სექციის რეგისტრაციი

იმსჯელი რა განმარტოებით 2004 წლის 5 თებერვალს, მიიღო წინამდებარე გადაწყვეტილება.

პროცედურა

1. გადაწყვეტილებას საფუძლად დაედო ბულგარეთის მოქალაქის ბატონი პრამენ იგოროვის (განმცხადებელი) განაცხადი (განაცხადი № 40653/98), რომელიც 1997 წლის 4 დეკემბერს წარდგენილ იქნა ადამიანის უფლებათა ეკროპულ კომისიაში (კომისია), აღმიანის უფლებათა და უუნდამენტურ თავისუფლებათა ეკროპული კონვენციის (კონვენცია) უფილი 25-ე მუხლის შესაბამისად, ბულგარეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ.

2. განმცხადებელი წარმოდგენილი იყო სოფიაში მოღვაწე აღვოკაზის, ქალბატონი ზ კალაიჯიევის, მიერ. ბულგარეთის მთავრობა (მთავრობა) წარმოდგენილი იყო მისი აგენტის, ქალბატონი გ. სამარასის, მიერ (იუსტიციის სამინისტრო).

3. განმცხადებლის აზრით, მისი მსჯავრდება, რომლის დროსაც სასჯელის სახელ განსაზღვრულ იქნა სიკვდილით დასჯა, მორატორიუმის განმავლობაში მისი პატიმრობაში ჭოვნა, ასევე სასჯელის ადსრულების მოლოდინი. გაურკვევლობა და პატიმრობის პირობები, წარმოადგენდა წამებას, არააღამიანურსა და დამამცირებელ მოპყრობას კონვენციის მე-3 მუხლის მიზნებისათვის. განმცხადებელი ასევე აღნიშნავდა, რომ კონვენციის მე-13 მუხლის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ, მას არ ჰქონდა ეცეპტური სამართლებრივი სამუალებები საკუთარ უფლებათა დასაცავად.

4. განაცხადი 1998 წლის 1 ნოემბერს მე-11 ოქტოხ მაღაზი შესვლასთან დაკავშირებით გადაეცა სასამართლოს (მე-11 ოქტოხ მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი).

5. განაცხადი განსახილვების გადაეცა სასამართლოს პირველ სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის წესი 52.1). მოცემულ სექციაში პალატა, რომელსაც უნდა განეხილა საქმე კონვენციის 27-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი) შექმნილი იყო 26.1. წესის შესაბამისად.

6. 2002 წლის 3 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით სასამართლომ განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად ცნო.

7. განმცხადებელმა, მაგრამ არა მთავრობამ, წარმოადგინა მიმოხილვა საქმის არსებით მსარესთან დაკავშირებით (წესი 59.1).

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

8. განმცხადებული დაბადებულია 1957 წელს. ამჟამად, იგი სახჯელს იხდის თავისუფლების სამუშაომთ აღკვეთის სახით. ამასთან, განმცხადებელს არა აქვს უფლება მოითხოვოს შეწყალება.

ა. განმცხადებლის ბრალდებულად ცნობა და მსჯავრდება

9. 1990 წლის 9 მაისს განმცხადებული, როგორიც სამჯერ იყო ნახამართლები და მოხდილი პქინის სახჯელი თავისუფლების აღკვეთის სახით. 1989 წლის 17 ივნისს მსჯავრდებული იქნა სამი, 8, 10 და 12 წლის, ბავშვის მკლელობაში; ასევე 1984 წელს ქალის გაუპატიურებისა და 1989 წელს სახლგრის უკანონოდ გადაკვეთის მცდელობაში. სახამართლოში სახჯელის სახით ვანხაზდება სიკვდილით დასჯა.

10. განმცხადებლის მსჯავრდება და გამოყენებული სახჯელის სახე 1990 წლის 24 ოქტომბერს გასაჩივრებულ იქნა უზენაეს სახამართლოში.

11. 1994 წლის 8 აპრილს, უზენაესი სახამართლოს ხუთკაციანმა პალატამ არ მიიღო განმცხადებლის საკასაციო საჩივრი.

ბ. მორატორიუმი სიკვდილით დასჯაზე და მისი საბოლოო გაუქმება

12. მოცემული პერიოდისათვის, მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 375 (5) მუხლის თანახმად, სიკვდილით დასჯის, როგორც სახჯელის სახის აღსრულება არ შეიძლებოდა მანამ, სანამ პრეზიდენტი გადაწყვეტდა გამოყენებინა თუ არა შეწყალება კონკრეტული მსჯავრებულის მიმართ.

13. ბულგარეთში სიკვდილით დასჯა, ბოლოს, 1989 წლის ნოემბერში განხორციელდა.

14. სიკვდილით დასჯაზე დე ფაქტო მორატორიუმის გამოცხადების შემდეგ, 1990 წლის 20 ივნისს პარლამენტმა მიიღო გადაწყვეტილება „სიკვდილით დასჯის სახით სახჯელის გადაღების შესახებ, რომლის თანახმადაც,

„ასლაში შესული სიკვდილით დასჯის შესახებ სახჯელთა აღსრულება გადაიდოს ბულგარეთში სიკვდილით დასჯის სახით სახჯელის გამოყენების საკითხის გადაწყვეტამდე”.

15. რამდენადაც სიკვდილით დასჯა, როგორც სახჯელის სახე, სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებული არ ყოფილა, სახამართლოები აგრძელებდნენ მის გამოყენებას, როგორც ეს მოხდა 1990 წლის 20 ივნისს განმცხადებლის შემთხვევაში.

16. მიუხედავად იმისა, რომ ბულგარეთს პირდაპირ არ უქისრია სიკვდილით დასჯის გაუქმება, 1992 წლის 7 მაისს, ევროპის საბჭოს წევრობის მიღებისას, ასეთი გალდებულება იგულისხმებოდა ეკროპის საბჭოს წევრების მეხამე მუხდიდან გამომდინარე (ინიდეთ ეკროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეას ბულგარეთის საკოთხებზე მომუშავე კომისიის მოხსენებით) (1998 წლის 2 სექტემბრის მოხსენება, დოკ. № 8180, §5, 125-29 და 2000 წლის 17 იანვრის მოხსენება, დოკ. 8616, §110, რომელიც სიკვდილით დასჯის გაუქმებას აღიარებს პოზიტიურ ნაბიჯად).

17. 1998 წლის 10 დეკემბერს პარლამენტმა გაუქმა სიკვდილით დასჯა და იგი ჩაანაცვლა თავისუფლების უვადო აღკვეთით, შეწყალების შესაძლებლობის გარეშე.

18. 1999 წლის 25 იანვრის, განმცხადებლის სახჯელი სიკვდილით დასჯის ნაცვლად შეიცვალა უგადო თავისუფლების აღკვეთით, შეწყალების შესაძლებლობის გარეშე.

19. 1999 წლის 29 სექტემბერს ბულგარეთში მოახდინა კონვენციის მე-6 თქმის რატიფიკაცია.

გ. ბულგარეთში 1998 წელს სიკვდილით დასჯის გაუქმებამდე არსებული დებატები

20. სიკვდილით დასჯის იქნ საკითხი, რომელიც არაერთხედ გამხდარა დებატების საბანი ბულგარეთში 1990 წლიდან 1998 წლამდე. პარლამენტის წევრთა ნაწილი მხარის უქერდა სიკვდილით დასჯის თავიდან შემოდებას მაშინ, როდენაც მეორე ნაწილს მისი სრულად გაუქმება სურდა. საკითხს პერიოდულად აშენებდნენ მედია-საშეალუბები. სახელგადოებისათვის ცნობილი იქნ, რომ ევროპის საბჭო ითხოვდა სიკვდილით დასჯის გაუქმების, რაც ბულგარეთისათვის კვრინიტებრაციის მნიშვნელოვანი წინაპირობა იქნ.

21. მოცემული პერიოდისათვის სისხლის სამართლის კოდექსი რამდენჯერმე შეიცვალა. რამდენიმე კოდექსში შესულმა ცვლილებამ კიდევ უფრო გააფართოვა სიკვდილით დასჯის გამოყენების ფარგლები. იმავდროულად, დაიწყო ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შემუშავება, რომელიც არ ითვალისწინებდა სახელების სახით სიკვდილით დასჯის გამოყენებას. 1995 წელს კოდექსში შეიციდა ცვლილება, რომლის შესაბამისადაც, პირველად შემოღებულ იქნა უკადო თავისუფლების აღკვეთა.

22. სიკვდილით დასჯის მომხრეთა მიერ სასჯელის სახით სიკვდილით დასჯის თავიდან შემოღების მიზნით განხორციელებულ იქნა შემდეგი ქმედებები:

23. 1992 წლის 27 მაისს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარებელ, პარლამენტის სხვა წევრთან ერთად, წარმოადგინა ინიციატივა პარლამენტის 1990 წლის 20 ივლისის გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე.

24. 1993 წლის 22 ნოემბერს იგივე წინადაღება წარმოადგინა საპარლამენტო უმრავლესობის ჯგუფმა – ახალმა დემოკრატიულმა აღიანსმა. ორმა საპარლამენტო კომიტეტმა განიხილა სიკვდილით დასჯის შემოღების საკითხი, რომელიც კენჭისყრის შედეგად საბოლოოდ უარყოფილ იქნა. პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტმა ასევე უარყო კენჭისყრის შედეგად 1994 წლის 1 თებერვალს სიკვდილით დასჯის თავიდან შემოღების თაობაზე წამოექნებული ორივე წინადაღება.

25. სიკვდილით დასჯის შემოღების საკითხი რამდენჯერმე განიხილა 1994 წელს არჩეულმა პარლამენტმაც, მათ შორის, წამოექნებულ იქნა ოთხი მოთხოვნა: ერთი, რომელიც ეხებოდა სიკვდილით დასჯის აღსრულების განახლებას და ორი, რომდებიც მოცემულ საკითხზე რეფურენდუმის ჩატარებას ეხებოდა.

26. პირველი წინადაღება განიხილა პარლამენტის სამთავრობო დაწესებულებათა კომიტეტმა, რომელმაც შეიდი ხმით ექვსის წინადაღება სიკვდილით დასჯის თავიდან შემოღებას. მოგვიანებით, პარლამენტის ინდივიდუალურმა წევრებმა რამდენჯერმე სცადეს საკითხის დაყენება საპარლამენტო სესიაზე განსახილველად. ერთ შემთხვევაში ინიციატივას მხარი დაუჭირა მომხრეთა საქმარისმა რაოდგზობამ საკითხით დღის წესრიგში საკითხის დასასმელად, თუმცა, საბოლოოდ, იგი არ განუხილავთ. უმეტესობა ინიციატივებისა, რომდებიც პარლამენტის დღის წესრიგში საკითხის ჩასმას ეხებოდა, დამარცხება იმ დაცუტატო ხმების გამო, რომდებმაც თავი შეიკავეს კენჭისყრაში მონაწილეობისაგან.

27. პირველი ინიციატივა რეფურენდუმის შესახებ დამარცხებულ იქნა პროცედურულ საფუძველზე. რადგანაც შემოთავაზებული დრო – 1995 წელი – არ იქნ საკმარისი საკითხის ორგანიზაციული მხარის მოსამსაღებლად. მეორე წინადაღება რეფურენდუმის თაობაზე, რომელიც 1995 წლის 5 დეკემბერს იქნა წარდგენილი, განიხილა აღამიანის უფლებათა და რელიგიის საკითხთა კომიტეტმა 1996 წლის 6 მარტს. წინადაღება დამარცხებულ იქნა 8 ხმით 2-ის წინადმდებარებული მოსამსაღებლის მინაწილეობისაგან თავი შეიკავა.

28. 1996 წლის 29 იანვარს წინადაღება სიკვდილით დახურის შესახებ წარმოადგინეს თარისიცურმა ქანდილატებმა. იგი განიხილა აღამიანის უფლებათა და ოელიგიურ საქითხთა კომიტეტმა 1996 წლის 13 მარტს და დამარცხებული იქნა 8 ხელით პის წინააღმდეგ.

დ. სასჯელის აღსრულების მოლოდინში მყოფი განმცხადებლის საპატიმრო პირობები

1. სამართლებრივი რეგულაცია და პატიმრობის რეჟიმი

29. სახელმძღვანელოს კოდექსის 170-ე სტატიის თანახმად, პირები, რომლებიც ელოდებოდნენ სიკვდილით დახურის შესახებ სასჯელის აღსრულებას, იმყოფებოდნენ სრულ იზოლაციაში. კორექსპონდენცია და ვიზიტები დასაშვები იყო მხოლოდ კომიტეტის ური პროცესორის თანხმობის საფუძველზე.

30. 1990 წლის 2 იაგისტოს ცენტრალური ციხეების კომისიის დირექტორის მოადგილურ ციხეების აღმინისტრობის შეატყობინა, რომ სიკვდილით დახურის აღსრულების შესახებ გადაწყვეტილება ითვალისწინებულა სახელმის რეჟიმის შემსუბუქებასაც.

31. ინსტრუქციის თანახმად, სიკედილმისჯილი პატიმრები უნდა მოთავსებულიყვნენ ინდივიდუალურ საკნებში ან, სხვა სიკვდილმისჯილებთან ერთად, სპეციალური რეჟიმის პირობებში. პატიმრებს უნდა ჰქონოდათ საწოლი, ქვეშაგვი, პერსონალური კარადა და ცენტრალიზებული რადიომობიდები. მათ ასევე ჰქონდათ შეუზღუდვაცი კორექსპონდენციის, წიგნებისა და გაზეოვების, თვეში ერთი ვიზიტის, სხვა კატეგორიის პატიმრებთან კონტაქტის გარეშე ერთსაათიანი გასეირნების, ასევე 6 თვეში ერთხელ ამანათისა და მცირე ოდგნობით თანხის მიღების უფლება. შესაძლებლობის შემთხვევაში მათ შეეძლოთ ემუშავათ საკანში.

32. 1996 წლის 26 ივნისს ციხეების ცენტრალური საბჭოს დირექტორმა და საჯარო პროკურატურის ოფისმა გამოსცეს ერთობლივი ინსტრუქცია, რომლის თანახმადაც, სიკვდილმისჯილ პატიმრებს, სასჯელის აღსრულების მორატორიუმის პერიოდში, შეუზღუდვაცი კორექსპონდენციის, აუგველდლიური ერთსაათიანი გასეირნების, თვეში ერთი ვიზიტის, თრი ამანათის, ოცდათი კოდოფის სიგარებისა და მცირე მოცულობით თანხის მიღების უფლება ჰქონდათ.

2. პატიმრობის პირობები

33. განმცხადებელი დაკავებული იყო სოფის ციხის ერთ-ერთ განყოფილებაში სპეციალური რეჟიმის პირობებში სასჯელადსრულების კოდექსის 56-ე სტატიის თანახმად, დაახლოებით, 20 პატიმრობის ერთად. მოცვემულ პერიოდში მან რამდენჯერმე შეიცვალა საკანი, თუმცა განაცხადა, რომ საკნები ციხის იმ განყოფილებაში, რომელშიც იგი იმყოფებოდა, იყო 2 მეტრი 4 მეტრზე.

34. სამარტო პატიმრობის შემდეგ 1990 წელს (თარიღი დაუდგენელია) განმცხადებელი გადაყვანილ იქნა სხვა საკანში, სადაც იგი ცხოვრობდა ორ ან სამ პატიმრობის ერთად.

35. განმცხადებლის ოქმით, 1995 წლის 21 ივნისს ის და რვა სხვა სიკვდილმისჯილი პატიმრი განთავსებურ სამარტო საკნებში. აღნიშნულ საკანში განმცხადებელი იმყოფებოდა, სულ მცირე, 1998 წლის ბოლომდე.

36. მთავრობის თანახმად, საქნის იაჩაკი იყო 2 მეტრი 3 მეტრზე, ხოლო ტექნიკის სიმაღლე იყო 3.30 მეტრი. განმცხადებლის თანახმად, 1998 წლის ოქტომბრამდე საქნის ფანჯარა იყო პატარა და არ იძლეოდა ბუნებრივი განათებისა და ვენტილაციის შესაძლებლობას. შედეგად, ზაფხულში საკანში ძალიან ცხელოდა, ხოლო ზამთარში, იმის გამო, რომ გათბობა სათანადოდ არ ფუნქციონირებდა, ძალიან ციოდა.

37. საკანზე იყო ერთი 60-ვატიანი ნათურა. რაღაც ნაკანკაც ნათურა დამონტაჟებული იყო შემთხახვლები კარის ზემოთ. მისი განათება არ იყო საკმარისი, შეხაბაშისად. კითხვის პროცესი დამდლებლი იყო. როგორიც გაირკვა, ნათურა ენთო მოვლი დამის განმაკლიპაში

38. განმცხადებლის მჩგოვებით, 1995-1997 წლებში მას ეძინა საწოლოზე ქამაგების გარეშე ცენტრალური რაღით დამონტაჟდა 1996 წელს, ქვეშაგებითა და კარაღით კი. 1997 წელს უსრუნველყველებული 1998 წლიდან განმცხადებელს პქონდა რაღითმიმღებით. როგორიც მას ამანათით მიიღო.

39. მთავრობამ წარმოადგინა საკნის ფოტოები, რომლებიც გადაღებული იყო 1998 წელს. ფოტოზე ჩანს, რომ საკანზე იყო საწოლი, კარაღი და პატარა მაღილი. ქადედებული იყო რაღით და საკოდები. ფოტოზე ასევე ჩანს წიგნები, მეტალის ჯამი, პლასტიკის ბოთლი და ჩანსაცემელი.

40. პატიმრებს დილაინით 1-საათიანი გასეირნების შესაძლებლობა პქონდათ გასეირნების დროს მათ შეეძლოთ კონტაქტი პქონდათ სხვა პატიმრებთან. განმცხადებელს ასევე შეუძლო სადამობით საკუთარი საკნის დატოვება საპირფარეშოთი სარგებლობის მიზნით. დღის დანარჩენ ნაწილში ბუნებრივი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად განმცხადებელი იყენებდა წყლით სავსე სათლს, რის გამოც საკანზე გამუდმებით იღგა აუტონებლი სენი.

41. განმცხადებელს შეეძლო კვირაში ერთხელ რამლენიშე წუთით საშხაპიო სარგებლობა.

42. ყოველთვიურად დასაშვები იყო 1- ან 2-საათნახევრიანი ვიზიტი. იურისტთან შეხვედრა არ იყო შეზღუდული. 1990-1998 წლებში განმცხადებელს პქონდა 35 ვიზიტი.

43. მოცემული პერიოდისათვის კორესპონდენციაზე შეზღუდვა არ არსებობდა. 1990-დან 1998 წლის 1 აგვისტომდე პერიოდში განმცხადებელმა მიიღო 83 ამანათი საკვები პროდუქტებით და 56 ფულადი ჩეკი. მას უფლება პქონდა ყოველთვიურად გამოეცენებინა ფულის მცირე თდენობა ციხის მაღაზიდან საკვები პროდუქტებისა და პიგიუნური საშუალებების შესაძენად თუმცა მას ხშირად პქონდა ისეთი ნივთების ნაკლებობა, როგორიცაა: კბილის პასტა, საპარსი, საპარსი კრემი, სიგარეტი და ფავა.

44. განმცხადებელს პქონდა იმავე სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობის უფლება, რომლითაც სარგებლობენ სხვა პატიმრები. მთავრობამ წარმოადგინა ჩანაწერები, რომელთა თანახმადაც, 1990-1998 წლების პერიოდში განმცხადებელს ყოველთვიური ვიზიტი პქონდა ექიმთან და სტომატოლოგთან. ციხის საფურშლო დია იყო უოგელდღიურად 8 საათის განმავლობაში. განმცხადებელი მკედივად მკურნალობდა წელის ტკიფილის გამო. მკურნალობა მოიცავდა ფიზიოთერაპიის კურსების საფილის ციხის ერთ-ერთი ეჭიმის განმარტებით, განმცხადებელი ცნობილი იყო ხშირი და დაუსაბუთებელი პრეტენზიებით.

45. 1996 წლის თებერვალში განმცხადებელმა ჯანმრთელობის მდგრმარეობასთან დაკავშირებით პრეტენზიდა გამოითქვა. როგორც მოგვიანებით აღმოჩნდა პრობლემა სანერტკვევა ჯირკალს შეეხებოდა. 1996 წლის აპრილში ექიმმა ოპერაციის გავეთვება ურნია, თუმცა განმცხადებელს თპერაცია გაუკეთდა მხოლოდ 1998 წლის ივნისში. განმცხადებლის მტკიცებით, მას არ აღმოუჩინეს დროული ქირურგიული დახმარება, მიუხედავად იმ ტკიფილისა, რომელიც მას გამუდმებით აწუხებდა. სამედიცინო ჩანაწერებით დახტურდება, რომ მას აღნიშნები პრობლემა აწუხებდა 1997-1998 წლების პერიოდში, როდესაც მას სამედიცინო შემოწმება ჩაუტარდა. განმცხადებელი იღებდა წამლებს. აღნიშნულ პერიოდში ექიმებმა ორჯერ განაცხადეს, რომ ქირურგიული ჩარევა არ იყო საჭირო, მაშინ როდესაც სხვა სამედიცინო ჩანაწერებით იკვეთება გადაუდებელი ქირურგიული ჩარევის აუცილებლობა. სოფის ციხის დირექტორის განმცხადებით ციხის აღმინისტრაციის მიერ მიღებულ იქნა ყველა საჭირო ზომა. განმცხადებელს ჩაუტარდა ყველა საჭირო მკურნალობა, ექიმის რეკომენდაციების შესაბამისად. 1997 წლის ივნისში იგი სამკურნალოდ საავადმყოფოში გადაიგზავნა, თუმცა

სამედიცინო პერსონალის მიმართ დაშამცირებული პირების გამო იხდება ციხეში დაბრუნების აღნიშნულობის დაკავშირებით 1997 წლის 6 სექტემბრის მას დანიშნა დისკოპლინური სასჯელი განმცხადებელმა აღნიშნა. რომ სწორებ დასციპლინური სასჯელის გამო მოხდა „ჯირკვალზე“ ოპერაციის გადადება. სამედიცინო ჩანაწერების თანასმად. განმცხადებელი გამოკვლეულებისათვის ვადაფვანილ იქნა საავადმყოფოში 1997 წლის ოქტომბერში, თუმცა მაღვევე იქნა დაბრუნებული საკანში უქიმის მოსაზრებით, 1998 წლის მარტისათვის ოპერაცია ჯერ კიდევ არ იყო საჭირო გასიებული სანერტჰექ ჯირკვალზე ოპერაცია გაკეთდა 1998 წლის აპრილში მოდებული კვერცხის ზომის ქსოვილის შესწავლის შედეგად ავთვისებიანი ხიმსივნები არ დადგნენდა.

46. პატიმრობის პერიოდში განმცხადებულმა არაერთი საჩივარი დაწერა სოფიის ციხის დინეგქორის, ცენტრალური ციხეების საბჭოს, გენერალური პროექტორისა და სხვა დაწერებულებების მისამართით. მიზან საჩივარები ეხებოდა არასათანადო კატას, არასათანადო გათბობას, დაკარგულ კორესპონდენციას და სხვა საკითხებს. მან მხოლოდ აღნიშნული საჩივარების ნაწილზე მიიღო პასუხი. საჩივარების დაწერას შედეგი არ მოჰყოლია, გარდა გამოჩაულისა შემთხვევებისა, რომლებიც ეხებოდა რაღომიმდების გამოყენებას და სამედიცინო მკურნალობას.

47. 1999 წელს (ზუსტი თარიღი უცნობია) განმცხადებელი ვადაფვანილ იქნა პლევენის ციხეში.

II. ვვროვის ნამების, სხვა არაადამიანური ან ლირსეპის დამამცირებელი მოაყრობისა და დასჯის სანინალოდებო კომიტეტის (ნსკ) შესაპამისი მოსსენებები

1. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მოხსენება 1995 წელს ბულგარეთში განხორციელებულ ვიზიტან დაკავშირებით

48. წსკ-ს არ მოუნახებულია ციხე, რომელშიც განმცხადებული იყო დაკავებული.

49. 1995 წელს წსკ ეწვია სტარაზაგორას ციხეს, სადაც კომიტეტის წარმომადგენლები შეხვდნენ ორ სიკელილმისჯილს. მოსსენებაში პირობები აღწერილია შემდეგნაირად „საკედები არსებული მატერიალური პირობები სახელმძღვანელან საკმაოდ შორს იყო; არ იყო ბუნებრივი განათება და სათანადო გათბობა; ავეჯი დაზიანებული იყო, თეთრეული – ჭუჭყაინი. რაც შეეხება საკის გარეთ აქტივობას, იგი შემოიფარგლებოდა 15-წლიანი გასეირნებით სანიტარული მიზნით და 1-საათოანი გასეირნებით სუჭოთ პაერზე, რაც, პატიმართა განცხადებით, ყოველდღიურად არ ხდებოდა, ასევე ვიზიტი დაშვებული იყო თვეში ერთხელ. ორ გამოკითხები პატიმარს არ პქონდა მუშაობის შეხაძლებლობა თვით საკის შიგნითაც კი. მათ არ პქონდათ შესაძლებლობა წასულიყვნენ ბიბლიოთეკაში, კინოში ან სასალილოში (საკედები მიპქონდათ მათს საკედები). მათ სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის შეზღუდული შესაძლებლობა პქონდათ, რაც, ძირითადად, გასეირნების დროს კრომანეტით კონტაქტით შემოიფარგლებოდა. პერიოდულად, მათ კავშირი პქონდათ ციხის პერსონალთან დროის გონიერულად გატარების ერთადერთი შეხაძლებლობა განვითებისა და წიგნების კოორდინაციის წერილების წერა იყო. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი მიიჩნევს, რომ ზემოთ აღწერილი სიტუაცია, სამარტოო პატიმრობა აღეკვატური ფიზიკური და გონივრული აქტივობების გარეშე გამანადგურებელი ეფექტის მქონეა და სოციალური უნარ-ჩვევების დაქვეთებასაც განაპირობებს. დელეგაციამ გამოარკვია. რომ სტარაზაგორას ციხეში არსებული პირობები არ იძლევა სტარაზაგორებას. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი იძლევა რეკომენდაციას, რომ სიკელილმისჯილ პირთა პირობები სტარაზაგორას ციხეში, ისეულ როგორიც ბულგარეთის სხვა ციხებში, შეიცვალოს იმგვარად. რომ სიკელილმისჯილ პირებს პქონდეთ გონივრულად დროის გამოყენების შესაძლებლობა. დამატებით, წსკ იძლევა რეკომენდაციას, რომ სტარაზაგორას ციხეში გაუმჯობესდეს მატერიალური პირობები”.

2. რეკომენდაციები ბუღლგარეთის მთავრობას პატიმართა სამედიცინო მოპყრობასთან დაკავშირებით

50. 1999 წლის ბუღლგარეთის შესახებ წეს- მოხსენების 127-133 პუნქტებში კომიტეტმა განაცხადა: „ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებით ბუღლგარეთის ციხეებზე უზრუნველყოფილია უფრისის სამინისტროს მიერ. ციხეების სამედიცინო პერსონალი შემჩენელია და ადმინისტრაციული გაქვემდებარებაციის დეპარტამენტსა და მინისტრობის სამედიცინო მომსახურების მონიტორინგს. ციხის სამედიცინო სამსახურები იყენებენ ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ დალგენილ სტანდარტებს. ამას გარდა, მკურნალობის მიზნით, პატიმრები შეიძლება გადაყვანილ იქნენ ჯანდაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებულ სამოქალაქო სააკადემიუროებში. ოუმცა როგორც ჯანდაცვის სამინისტროსთან დიალოგისას გაირკვა, პატიმართა ჯანდაცვის უზრუნველყოფა მათი პასუხისმგებლობის სფეროს სცილდებოდა. მსგავსი კოთარება გვხვდება ეპროპის სხვა ქავენებში, სადაც პატიმართა სამედიცინო მომსახურება ციხის ადმინისტრაციის პასუხისმგებლობას წარმოადგენს. წევ მიიჩნევს, რომ მოცემულ საკითხში ჯანდაცვის სამინისტროს მეტი ჩართულობა წარმოადგენს გარანტიას იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს თანაბარი სარისხის ჯანდაცვა როგორც ცისუებში, ისე საზოგადოებაში. აღნიშნული მიღვოდა ჩათლადა ახახული მინისტრია კომიტეტის რეკომენდაციაში (98) 7, რომელიც ციხეებში ჯანდაცვის უზრუნველყოფის ორგანიზაციულ ასაექტებს ეხება. წევ მიიჩნევს, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში სასურველია ციხის სამედიცინო პერსონალს ზედამხმარელებელ კვალიფიციური სამოქალაქო სამედიცინო ჯანდაცვის სამსახურები. 1995 წელთან შედარებით აღნიშნა გარეუეული პროგრესი: ციხეებში დაშვებულ იქნა ექიმთა სრული საშჩატო განაკვეთები, შეიქმნა ფსიქიატრთა პოზიციები, აღმოიფხვრა მედიკამენტთა უქმარისობის პრობლემა. დელეგაციაში მოისმინა საჩივრები მოთხოვნის შემთხვევაში საეჭიმო დაგვიანების თაობაზე.

III. შესაბამისი საერთაშორისო და შედარეგისტი სამართალი და პრაქტიკა

ა. ეგროპის საბჭო და სიკვდილით დასჯის გაუქმება

51. ისტორიულად, ევროპის საბჭოს წევრი ქვეუნები, დებდენ სიკვდილით დასჯის აღსრულების საკითხს, სიკვდილით დასჯის, როგორც სახალენი სახის შესახებ არსებული დებარების დასრულებამდე. ის სახელმწიფოები, რომლებიც 1990-იან წლებში გახდნენ უკროპის საბჭოს წევრები, საპარლამენტო ასამბლეაში აიმუშავდა გამოეცხადებინათ მორატორიუმი ხიკვდილით დასჯით გამოეცნებაზე (იხ. მოხსენება კვრობაში სიკვდილით დასჯის გამოყენების აღმოფხვრის შესახებ. დოკ. 75-89, 1996 წლის 25 ივნისი).

ბ. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი

52. კომიტეტმა აღნიშნა, რომ „დამამძიმებელი გარემოებების არარსებობის შემთხვევაში” „ხიკვდილის რიგი“ თავისთავად არ წარმოადგენს საერთაშორისო პაქტის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ მე-7 მუხლის დარღვევას (არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა) (იხ. პილტონი იამაიკის წინააღმდეგ, 1996 წლის 16 ივნისი, კომუნიკაცია №600/1994, ეროვნული კომიტეტის წინააღმდეგ 1996 წლის 22 მარტის მოსაზრება, კომუნიკაცია №588/1995, მაიც განზა ტრინიდადისა და ტობაგოს წინააღმდეგ, 2002 წლის 26 მარტის მოსაზრება, კომუნიკაცია №683/1996).

გ. ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული კომისია

53. „ხიკვდილის რიგის“ საკითხის განხილვისას კომისიამ დაადგინა ამერიკის ადამიანის უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ დაკლარაციის XXVI მუხლის (სახტიკი და დამამცირებელი მოპყრობის აქტიალება) და ამერიკის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-

5.1. და მე-2 მუხლების (არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვა) დარღვევა კამისის გადაწყვეტილები უფუძნებოდა, ერთი მხრივ, პატიმრობის მატერიალურ პირობებსა და არასათანადო მოპყრობას და მეორე მსრიცვადიმრობის კადებს (ენდრიუსი ამერიკის შეკრთვებული შტატების წინააღმდეგ, საქმე №11.139, მოსსესვნება №57/96, ს. 178-83, ჭობები ტომასი იამაიკის წინააღმდეგ, საქმე №12.183, მოსსესვნება 123/01).

დ. გაერთიანებული სამეფოს საიდუმლო საბჭოს იურიდიული კომიტეტი

54. კარიბის თანამეგობრობის ქვეწებთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას საიდუმლო საბჭოს უნდა გადაეწყვიტა საკითხი, წარმოადგინს თუ არა სანგრძლივი პატიმრობა ხიკვდილით დახვის აღსრულების მოლოდინში არაადამიანურ მოპყრობასა და დასჯას, აღნიშნული ქვეწების კონსტიტუციების ხაწინააღმდეგოდ. დასაწესში, საიდუმლო საბჭოს პოზიციის მიხედვით, ხიკვდილმისჯავილ პირს არ პქონდა უფლება პრეტენზია განცენადებინა პატიმრობის ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით (ურეიტასი ბენის წინააღმდეგ (1976), აბოტი ტრიინდალი და ტომასი გენერალური პროკერორის წინააღმდეგ (1979), რილე იამაიკის გენერალური პროტერორის წინააღმდეგ).

55. 1993 წელს საიდუმლო საბჭომ შეიცვალა პოზიცია და განაცხადა, რომ 14-წლიანი პატიმრობა და პატიმრობის დროს სამჯერ სასჯელის აღსრულების რეალური მოლოდინი წარმოადგენდა არაადამიანურ სასჯელს. შესაბამისად, საჭირო იყო ხიკვდილით დახვის მუდმივი თავისუფლების აღვევით შეცვლა (კრეტი და მორგანი იამაიკის გენერალური პროკერორის წინააღმდეგ (1994)).

56. პრეტისა და მორგანის საქმეში შესაბამისი დრო გამოაჩარიშებულ იქნა ხიკვდილით დახვის აღსრულებაზე მორატორიუმის გათვალისწინებით.

57. სასამართლოს გადაწყვეტილება პრეტისა და მორგანის საქმეში ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად: „არსებობს ინსტინქტური რევოლუცია პატიმრობაში ამღები ხნის განმავლობაში ადამიანის მოკვდის წინააღმდეგ. რა იძლევა საფუძველს ინსტინქტური რევოლუციისათვის? პასუხს მხელოდ ჩვენს პუმანურობაში ვიპოვთ. ჩვენ არაადამიანურად მიგვაწინა სიკვდილით დახვის აღსრულების მომლოდინე ადამიანის აგონიაში ეოფნა”.

58. დამატებით, საიდუმლო საბჭომ იამაიკაში არსებული სააპელაციო პროცესურების ხანგრძლივობის, ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული კომისიისა და გაერთი ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ საქმის განხილვის ვალების გათვალისწინებით, განაცხადა: „უვერა შემთხვევაში, როცა არ უნდა მოხდეს სიკვდილით დახვის აღსრულება, სასჯელის მიხვიდან 5 წლის შემდეგ იარსებებს მყარი საფუძველი იმისათვის, რომ სასჯელის აღსრულების დაყოფნება წარმოადგენს არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას”.

59. შემდგომ საქმეებში საიდუმლო საბჭომ 4 წელი და 10 თვე ადამიანის ფსიქიკისათვის გამანადგურებელი ეფექტის მქონედ მიიჩნია.

ე. სხვა მაგალითები

60. ინდოეთის უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა. რომ ხიკვდილით დახვის შესახებ სასჯელის აღსრულების მნიშვნელოვანი დაგვიანება არღვევდა ინდოეთის კონსტიტუციის 21-ე მუხლს, რომლის მიხედვითაც არ შეიძლება აღმავეთის ვინმეს პირადი თავისუფლება ან წარეთვას სიცოცხლე კანონით გათვალისწინებული პროცედურის გარეშე (ვატესვარანი თამილ ნადუს შტატის წინააღმდეგ (1983), შერსინგჰი და სხვები შენჯაბის შტატის წინააღმდეგ (1983), ტრავენი ბენი გუჯარათის შტატის წინააღმდეგ (1989)).

61. ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესის სასამართლოს მიერ უარყოფილ იქნა მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ „სიკვდილის რიგის“ ფენომენი ეწინააღმდეგებოდა ამერიკის კონსტიტუციის მე-8 შესწორებას, რომელიც სასტიკი და უწვეველო სასჯელის აკრძალვას

ითვალისწინებს. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ თვითონ ხიკვდიდმისა, იცის გადასაწყვეტი იქნ. გამოიყენებდა თუ არა გასახივრების საჩრდლივ პროცედურებს (ნაითი ფლიტის წინააღმდეგ).

62. კანადის საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა. რომ კანადის კონსტიტუციური სტანდარტები არ კრძალავდა ამერიკის შეერთებული შტატებისათვის იმ პირის გადაცემას, რომელიც შეიძლებოდა სიკვდილით დასჯას დაქვემდებარებოდა (კინდლენდი კანადის იუსტიციის მინისტრის წინააღმდეგ (1991)). თუმცა 2001 წელს სასამართლომ შეცვადდა საკუთარი მიღვიძეს და უანიცხადა, რომ მოცემულ შტატებაში გადაცემა შეიძლება ესინააღმდებრების კონსტიტუციურ ხტანდარტებს, თუ არ არსებობს გარანტია იმისათვის, რომ ექსტრადიციული პირი არ დაუქვემდებარება სიკვდილის დასჯას (შეერთებული შტატები პერსის წინააღმდეგ (2001)).

სამართალი

I. კონვენცის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევის საკითხები

ა. მხარეთა შუამდგომლობები

63. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ იგი იტანჯებოდა იმ გაურკვევლობით, რომელიც თან ახლდა სასჯელის აღსრულების მოლოდინის სიკვდილით დასჯის სრულ გაუქმებამდე. მისი ტანჯვა განპირობებული იყო ბულგარეთის ხელისუფლების უფრარობით, მიუღი გადაწყვეტილება სიკვდილით დასჯის გაუქმების შესახებ.

64. განმცხადებელი დამატებით ასაჩივრებდა ბუნდოვანებას 1990-1996 წლებში შემოღებული პატიმრობის რეაქტის მარებულირებელი სახელმძღვანელო პრინციპებისა. რომელიც ჩებისმიერ დროს შეიძლებოდა შეცვლილიყო. მისი მიერ 2002 წელს წარმოდგენილ მიმოხილვაში განმცხადებელი ასაბუთებდა, რომ მისი ამ მდგომარეობაში ყოფნა წარმოადგენდა კონკრეტულ მუ-5 მუხლის დარღვევას.

65. განმცხადებელი ასევე აღნიშნავდა, რომ მის საკანში და ზოგადად, ციხეში იყო არააღმიანური პირობები. ამასთან, 1995 წლიდან მას არ ჰქონდა ადამიანებთან კონტაქტის შესაძლებლობა. საკვები ყოველთვის არასაქმარისი ან ცუდი ხარისხის იქნ. საკანში არსებული ტემპერატურა ზამთარში იყო ძალიან დაბალი, ხოლო ზაფხულში – ძალიან მაღალი, ვენტილაცია – არასაქმარისი იგი აღნიშნავდა, რომ ხელისუფლების რეაქცია არ იყო ღრმული და აღეკვატური. სამედიცინო მომსახურება არ იყო სათანადო. კერძოდ, შესიებელი სანერტუკე ჯირკვლის ოპერაცია რამდენჯერმე გადაიღო განმცხადებელსა და ციხისა და ხაავადმყოფოს პერსონალს შორის არსებული არამეტობრული ურთიერთობის გამო. მისი განცხადებით, ციხის სამედიცინო პერსონალი არ იყო დამოუკიდებელი ციხის აღმინისტრაციისაგან, რაც ნებატიურად ასახებოდა სამედიცინო მომსახურების სარისხე ამასთან, შეინიშნებოდა კორუფციული გარიგებებიც.

66. მთავრობამ განაცხადა, რომ განმცხადებლის საქის ზომა, პირობები და სამედიცინო მომსახურება ყოველთვის შეესაბამებოდა ევროპული ციხის წესებს.

67. დამატებით, მთავრობამ აღნიშნა, რომ დაყოვნება 1990 წელს მორატორიუმის გამოცხადებიდან სიკვდილით დასჯის საბოლოო გაუქმებამდე 1998 წელს განპირობებული იყო აღნიშნულ საკითხებებს საზოგადოებრივი აზრის მოცმელიფებლობით ამდენად, თვით სიკვდილით დასჯის გაუქმების ფაქტი უნდა შეფასდეს, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვისაკენ გადაღებული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი. განმცხადებლის მიერ დაწერილ შეკვეთის საზიგარს სათანადო ეურადღება ექცევდა და მიღებულ იქნა ყველა შეხაძლო ზომა

პ. სასამართლოს შეფასება

68. სახამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის საჩივრები უქვევა კონკრეტულის მე-3 მუხლის დაცვის სფეროში. მე-3 მუხლის თანახმად, „არავინ შეიძლება დაგვამდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან დამამცირებულ მოპერობასა და დასჯის“.

1. შესაბამისი პრინციპები

69. როგორც არაურთხედ აღუნიშნავს სასამართლოს კონკრეტულის მე-3 მუხლი წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ფუნდამენტურ დირექტულებას. იგი აწესებს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებული მოპერობისა და დასჯის აბსოლუტურ აკრძალვას, მიუხედავად გარემოებებისა და მსხვერპლის ქვეყისა (იხ. ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ, §119).

70. სასამართლოს პრეცედენტები სამართლის თანახმად, იმისათვის, რომ ქმედება მოხვდეს მე-3 მუხლის დაცვის სფეროში, მან უნდა მიაღწიოს სისახტიკის მინიმალურ ზღვარს. მინიმალური ზღვის შეფასება დამოკიდებულია საქმის გარემოებებზე, როგორიცაა: მოპერობის სანგრძლივობა, მასთან ფიზიკური და მენტალური უფექტი, ასევე გარკვეულ საქმეებში მსხვერპლის ხეჭის, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა. ამასთან, საკითხის შეფასებისას სასამართლო ათვალისწინების იმას, თუ რამდენად იყო განზრახეული მსხვერპლის დამცირება და რამდენად ხეგაბიური გავლენა მოახდინა მოპერობამ მის პიროვნულობაზე. თუმცა აღნიშნული მიზნის არარსებობა არ გამორიცხავს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენას (პირსი საბერძნების წინააღმდეგ (2001), ვალასინასი ლიტვის წინააღმდეგ).

71. სასამართლოს არაურთხედ აღუნიშნავს, რომ მიუხებული ტანჯვა უნდა სცდებოდეს დამცირების იმ ზღვარს, რომელიც კანონიერი სახელის თანმდევი შეიძლება იყოს. აღნიშნული განაცხადის შესაბამისად, სახელმწიფო უნდა უზრუნველყოს, რომ დაკავებული პირი იმუფლებოდეს ისეთ პირობებში, რომელიც არ ლახავს მის დირხებას და არ უქმნის საფრთხეს მის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობას (კუდილ პოლონეთის წინააღმდეგ (2000)).

72. დამატებით, მონაწილე სახელმწიფოებში არსებული მიდგომები, საკმარისია იმის შესაფასებლად, რამდენად სცდება სიკვდილით დასჯა ზემოთ აღნიშნულ ზღვარს (იხ. სოკრინგი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 1989 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება). როდესაც სასჯელის აღსრულება რეალურია, სიკვდილით დასჯის მოღოლინით გამოწვეულმა შემდეგ და გაურკვევლობამ შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანის ტანჯვა. იმის გათვალისწინებით, რომ მონაწილე სახელმწიფოებში უარი თქვეს სიკვდილით დასჯაზე, როგორც დამოკრატიული დირექტულებისადმი შეუსაბამო მოვლენაზე (43-მა სახელმწიფომ გააუქმა სიკვდილით დასჯა, ხოლო რესხოს გამოცხადებული ძევს მორიგორიუმი) სიკვდილით დასჯის გამოუქმება შეიძლება თავისთავად მინეულ იქნებს არაადამიანურ მოპერობად (ოჯადანი თურქეთის წინააღმდეგ, 2003 წლის 12 მარტის გადაწყვეტილება).

73. უკეთა შემთხვევაში, როდესაც გამოიყენება სიკვდილით დასჯა, სახელის აღსრულების მოღოლინმა და პატიმრობის პირობებში ურთისებული შეიძლება მიაღწიოს მე-3 მუხლის დარღვევას. როდესაც ხდება პატიმრობის პირობების შეფასება. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის კუმულაციური ეფექტი, რომელიც შეიძლება მოახდინოს პირობებში სიკვდილის გამოუქმება შეიძლება თავისთავად მინეულ იქნებს არაადამიანურ მოპერობად (ოჯადანი თურქეთის წინააღმდეგ 2001).

2. ზემოთ აღნიშნული პრინციპების გამოყენება მოცემულ საქმეში

74. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონკრეტია ბ'ელგარეოთან შიშართებით ძალაში შევიდა 1997 წლის 7 სექტემბერს, შესაბამისად, განმცხადებლის პატიმრობის ნაწილი ვარდებია კონკრეტის მოქმედების სივრცის (ratione temporis) თემით განმცხადებელზე პატიმრობის პირობების საერთო კუთხის შეფასებისას, სასამართლომ შეიძლება მსედველობაში მიიღოს პატიმრობის პირობები და დაკავების ის პერიოდი, რომელიც წინ უსწრებდა 1992 წლის 7 სექტემბერს (პოლტორაციი უკრაინის წინააღმდეგ, 2003 წელი).

75. მის მიერ წერილობით წარმოდგენილ მიმღებილების შიგნით განმცხადებელმა აღნიშნავს, რომ იგი საშინელად იჩინჯებოდა იმ გაურკეველობითა და შიშით, რომელიც წლების განმავლობაში მის შესაძლო ხიკვდილით დასჯასთან იყო დაკავშირებული.

76. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1990 წლის 9 მაისს, როდებაც მოხდა განმცხადებლის მსჯავრდება, ხიკვდილით დასჯის აღსრულება ბ'ელგარეოთში უკვე აღარ ხდებოდა. როდებაც მიმღინარეობდა საპატილაციო სამართლებრივი გამოცხადება. 1990 წლის 24 ოქტომბრიდან ხიკვდილით დასჯაზე გამოცხადდა მორატორიუმი. იგი ძალაში დარჩა 1998 წელს ხიკვდილით დასჯის სრულ გაუქმებამდე (იხ. გვ. 9-19, ზემოთ).

77. დამატებით სასამართლო მის ხელთ არსებული ინფორმაციის საფუძველზე აცხადებს, რომ განმცხადებლის მდგომარეობა არ შეესაბამება სოერინგის საქმეში განხილულ „სიკვდილის რიგის“ ფერომენს (იხ. გვ. 52-62, ზემოთ).

78. კერძოდ, არაფერი „სიკვდილის რიგის“ ფერომენის მსგავსი, განმცხადებლის საქმეში არ მომხდარა, რადგან იორგოვი არ დაქვემდებარებით ხიკვდილით დასჯის რეალურ საფრთხეს.

79. განმცხადებლის პოზიცია განსხვავდებოდა ექვები უკრაინული საქმისაგან, რადგან კურაინა ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების საწინააღმდეგოდ განაგრძობდა ხიკვდილით დასჯის. აღნიშნულის საკირისამორი ბ'ელგარეოთში მორატორიუმის გამოცხადებიდან ხიკვდილით არ დასჯილა არც ერთი აღამიანი. სასამართლო აქვე აღიარებს, რომ განმცხადებული გაურკეველობაში იმყოფებოდა და განიცდიდა შიშის. თემცა იგი ახვევ მიიჩნევს, რომ შიში და გაურკეველობა დროთა განმავლობაში უნდა გამქრალიყო. რადგან მორატორიუმი წლების განმავლობაში ძალაში დარჩა (იხ. პოლტორაციი უკრაინის წინააღმდეგ; ალიევი უკრაინის წინააღმდეგ; ხოხლინი უკრაინის წინააღმდეგ; ნაზარენკო უკრაინის წინააღმდეგ; დანკიუვინი უკრაინის წინააღმდეგ).

80. რაც შეეხება პატიმრობის პირობებს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი იშეოულიდა საკანში, რომელიც იყო 6 ან 8 კვადრატული მეტრი 1995-1998 წლებში იგი იყო საკნის ეთადევრთი მაცხოველებელი. საერთო ჯამში, სასამართლო პატიმრობის პირობებს მისაღებად მიიჩნევს.

81. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1990-1995 წლებში განმცხადებელი მოთავსებული იყო საკანში 2 ან 3 სხვა პატიმრობის ერთად (იხ. გვ. 34-35, ზემოთ).

82. განმცხადებლის პრეტენზია ეხება 1995-1998 წლებში მის სამარტო პატიმრობას და განსაკვთრებულ რეჟიმს, რომლის პირობებშიც მას არ ჰქონდა სხვა აღამიანებოთან კონტაქტის შესაძლებლობა. აღნიშნულ პერიოდში იგი საკანში იმყოფებოდა 23 საათის განმავლობაში. მას არ ჰქონდა სხვა კატეგორიის პატიმრებთან კონტაქტის შესაძლებლობა. საკვები მიერთდებოდა საკანში. იორგოვის არ ჰქონდა თვეში თრაზე მეტი შეხეედრის უფლება. მისი კონტაქტი შემოიფარგლებოდა სხვა პატიმრებთან და ციხის თანამშრომლებთან ერთსაათიანი გასეირნების დროს ურთიერთობით (იხ. გვ. 40-43, ზემოთ).

83. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სხვა ადამიანებთან კონტაქტის შეზღუდვა უსაფრთხოების, დისციპლინური, ან დაცვითი მიზნებით თავისთვალ არ წარმოადგენს არააღამიანურ

მიკურობასა და დახვდას (იხ. მესინა იტალიის წინააღმდეგი). თუმცა, როგორც წევ-ს მიერ იქნა აღნიშნული, ხამარტოთ პატიმრობამ ფიზიკური და გონიგბრივი ხრიმულირების გარეშე, როდესაც იგი ხანგრძლივია. შეიძლება გამოიწვიოს აღაშინის გონიგბრივი, ხოციალური უნარ-ნევრებისა და მდგრძირების არსებითი გაუარესება, (იხ. §49, ზევით).

84. სასამართლოს აღნიშვნით, მეცნიერებულ იმისა, რომ ხელისუფლებისათვის კანგად იყო ცნობილი იორგოვისათვის განსაზღვრული რეგიმის დამაზიანებელი ეფექტის შესახებ, აღნიშნული რეჟიმი წლების მანძილზე გამოიყენებოდა. ის კანონმდებლობა, რომელიც არცულირებდა ხიკვდილმისჯილთა მიერ პატიმრობაში ყოფნის რეჟიმს, იყო ბენდოვანი (იხ. §§29-32). დამატებით, აღსანიშნავია ისიც, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია გონიგრული არგუმენტაცია იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ იყო აუკილცბელი ხიკვდილმისჯილთა სხვა კატეგორიის პატიმართაგან განცალკევებით მოთავსება.

85. რაც შეეხება ჯანმრთელობის დაცვას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგრძირებელი იყო გამულმებრული მონიტორინგის ქვეშ და იგი გადიოდა ძკურნალობის აუკილცბელ კურსს. თუმცა, რაც შეეხება განმცხადებლის შეხილებული სანერულუ ჯირკვლის ძკურნალობას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ აღილი პქონდა დაუსაბუთებელ შეფერხებას. აქვე სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის მხრიდან სამყლიციო პერსონალისადმი უხეში მოპყრობა ან დისციპლინის დარღვევა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება გახდეს სამედიცინო მომსახურების დროულად აღმოჩენის მიზეზი მიზეზი (იხ. §§44-46, 50, ზევით).

86. საერთო ჯამში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მეაცრმა საპატიმრო რეეიმმა, რომელსაც განმცხადებელი დაეჭვემდებარა 1995 წლიდან, გამოიწვია ტკივილი და ტანჯვა, შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მიღწეულ იქნა მე-3 მუხლით გათვალისწინებული მინიმალური ზღვარი და განმცხადებელი დაეჭვემდებარა არააღამიანურსა და დამამცირებელ მოპყრობას.

87. შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 80-13 მუხლის შესაძლო დარღვევის საკითხი

88. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მის მიერ დაწერილ არაერთ საჩივარს შედეგი არ მოუტანია კონვენციის მე-13 მუხლის მიზნებისათვის. კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად, „უფლება, ვინც გახდა კონკვენციით აღიარებული უფლების შესაძლო დარღვევის მსხვერპლი, უფლება აქვს ეფექტიან საშუალებებზე შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე, მიუხედავად იმისა, მოქმედება ოუ არა უფლების დამრღვევი ოფიციალური უფლებამოსილებით”.

89. მთავრობამ აღნიშნა, რომ აღნიშნული დებულება არ დარღვეულა, რაღაც განხილული იქნა განმცხადებლის ყველა საჩივარი და მიღებულ იქნა შესაბამისი ზომები ყველა შესაძლებელ შემთხვევაში.

90. სასამართლომ უკავი განიხილა მთავრობის მიერ მიღებული ზომები მე-3 მუხლობან მიმართებით და მოცემული ხაქმის კონკრეტული გარემოებები არ წამოჭრის მე-13 მუხლის შესაძლო დარღვევის განხილვის აუკილცბლობას.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

91. კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად, „თუ სასამართლო დააღვენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართლი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების

შესაძლებლობას იძლევა, ხაჭიროვების „შემთხვევაში, სასამართლო დაზღვრალებულ მხარეს ხამართლიან დაქმაყოფილებას მიაკუთხებს“.

ა. ზიანი

92. განმცხადებელმა მოითხოვა 30 000 ბულგარული ლევი (15 000 ევროს ეკვივალენტი) მიეკუთხედებული არამატიურიალური ზიანის გამო. მისი განცხადებით, იორგოვმა დამამცირებელ პატიმრობაში გაატარა 3000 ლევის მეტი. ხოლო თითოეული დღისათვის იგი ითხოვდა 10 ბულგარულ ლევს (5 ევრო).

93. მთავრობამ განცხადა, რომ სასამართლოს მიერ დარღვევის აღიარების ფაქტი, ასეთის არსებობისას, უკუკ წარმოადგენდა ხამართლიან დაკმაყოფილებას იმის გათვალისწინებით, რომ ბულგარეთმა სიკვდილით დასჯა, როგორც სახულის სახე, საბოლოოდ გააუქმია.

94. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ განმცხადებელი მსჯავრდებულ იქნა განცხადებით მიმდევადაში ჩადენაში, კერძოდ, სამი მცირეწლოვანი ბავშვის სახტიკ მკვლეობაში და 1994 წელს მშობლებისათვის გადახდილი თანხა შეადგენდა მხოლოდ 3500 ბულგარულ ლევს თითოეულისათვის. ამის საწინააღმდეგოდ, განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი თანხა, მთავრობის აზრით, იყო ამორალური და შეურაცხეყოფდა გარდაცვლილი ბავშვების ხსოვნას.

95. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ იორგოვისათვის მოთხოვნილი თანხის გადახდა ბულგარეთის საზოგადოებაში განსაკუთრებით ნებატოურ რეაქციას გამოიწვევდა.

96. თავის შემასტებაში იორგოვმა უკრადება გაამახვილა წამების, არააღამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის აბსოლუტურ აკრძალვაზე და მიანიშნა, რომ მის მიერ ჩადენილი დანაშაულების სიმძიმე არ შეიძლებოდა ყოფილიყო მოტივი მის მიმართ გამოყენებული არაადამიანური მოპყრობის გასასამართლებლად. რაც შეეხება გარდაცვლილი ბავშვების მშობლებისათვის გადახდილ თანხას, განმცხადებელმა უკრადება გაამახვილა ბულგარეთის სასამართლების პრაქტიკაზე, რომლის მიხედვითაც დაზარალებული მხარისათვის არასაკმარისი თანხის გადახდა არ შეიძლებოდა გამხედვარიყო მეორე მხარის უფლებების დარღვევის საფუძველი.

97. სასამართლო მიიჩნევს, რომ მხოლოდ კონკრეტის შესაბამისი დებულების დარღვევის დაფიქსირება არ წარმოადგენს სამართლიან კომპენსაციას, ვამომდინარე იმ მოპყრობიდან და მდგომარეობიდან, რომელ შიც იმუფლებოდა განმცხადებელი. სასამართლო ეკვლება ფაქტორის, მათ შორის, განმცხადებლის საქმის გარემოებების ნაკლები ხიმიმისა და ხევა მსგავსი საქმეების (ი.e. პოლიტორაციები) და განმცხადებლის მიერ სამარტო პატიმრობაში გაგრძელებული დროის გათვალისწინებით ადგენს, რომ განმცხადებელს ეკუთვნის 1500 ევრო მისოცვის მიეკუთხედებული არამატიურიალური ზიანისათვის.

ბ. ხარჯები

98. განმცხადებელმა სამართლებრივი დახმარებისათვის, რომლითაც 2002 წლიდან ისარგებლა, მოითხოვა 2800 ბულგარული ლევი. რომელიც საქმის მასალების გაცნობისა და მიმოხილვის მომზადებისათვის უნდა ყოფილიყო გადახდილი. მან ასევე მოითხოვა 300 ბულგარული ლევი საფოსტო, სამგზავრო და თარგმანის ხარჯებისათვის. ხარჯების სახით მოთხოვნილი საერთო თანხა შეადგენდა 1550 ევროს.

99. როგორც მთავრობამ აღნიშნა, იმის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებლის ადგომატიურ საქმეში ჩაერთო მხოლოდ სამართალწარმოების ბოლო სტადიაზე, მოთხოვნილი თანხა გადაჭარბებული იყო.

100. სასამართლო გაწეული ხარჯებისათვის, განმცხადებელს აკტოებზე 1000 ლარს.

გ. საურავი

101. სასამართლო მინიჭებს, რომ ხაურავი განსაზღვრული უნდა იქნას უკროპის ცენტრალური ბანკის წლიური საშუალო კურსის შესაბამისად, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.

ზემოთ აღნიშულიდან გამომდინარე სასამართლო

1. ადგენს, რომ პატიმრობის რეფიმდან და პორობებიდან გამომდინარე დაირღვა კონვენციის მუ-3 მუხლი;

2. ადგენს, რომ არ წარმოიშობა კონგრესის მუ-13 მუხლის შესაძლო დარღვევის დალაგ განხილვის აუცილებლობა;

3. ადგენს,

ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს, კონვენციის 44.2. მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, წინამდებარე გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან 3 თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 1500 ლარო მისოვთვის მიუენებული არამატერიალური ზოანისათვის, ხოლო 1000 ლარო გაწეული ხარჯებისათვის. გადახდა უნდა მოხდეს მოპასუხე სახელმწიფოს ეროვნულ ვალუტაში, იმ კურსის შესაბამისად, გადასახადებისა და მოხაკრებლების ჩათვლით, რომელიც იარსებებს გადახდის მომენტისათვის;

ბ) საურავი განსაზღვრული უნდა იქნას უკროპის ცენტრალური ბანკის წლიური საშუალო კურსის შესაბამისად, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.

4. არ აქმაყოფილებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებულ სხვა მოთხოვნებს.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე 2004 წლის 11 მარტს, სასამართლოს რეგლამენტის 77.2.3. მუხლის შესაბამისად.

ხორუნ ნილსენი

ქრისტეს როზაკის

რეგისტრატორი

პრეზიდენტი

კონვენციის 45-ე მუხლის მუ-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მუ-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაწყვეტილებას თან კროვის მოხამართლე ტულქენის ჩაწილობრივ თანმხედრი აზრი.

მოსამართლე ტულკენსის ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი

წინამდებარე საქმეში სასამართლომ მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენისას თავი შეიზღუდა მხოლოდ არასათანადო პატიმრობის პირობებით და ყერადღება არ გააძახილა იმ ტანჯებისა და შიშხე. რომელიც გასმცხადებელს მიაღდა მის მიმართ გამოტანილი ხიკვდილით დასჯის აღსრულების მოლოდინში.

განმცხადებელს ხიკვდილით დასჯა შეეფარდა 1990 წლის 9 მაისს. გადაწყვეტილება ძალაში დარჩა 1990 წლის 24 ოქტომბერს მიღებელი უზენაესი სასამართლოს ვალაწყვეტილებით ამ პერიოდში პარლამენტიმა მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც ეხებოდა ხიკვდილით დასჯის მორატორიუმს საკითხის საბოლოო გადაწყვეტამდე. აღნიშნული მორატორიუმი შენარჩუნდა 1998 წლის 10 დეკემბრამდე, როდესაც პარლამენტი ხიკვდილით დასჯა გათუქმა და ჩაანაცვლა მუდმივი პატიმრობით შეწყალების უფლების გარეშე.

აღიარებულ უნდა იქნეს, რომ საქმეში არსებული ვითარება განსხვავებულია „ხიკვდილის რიგის“ ფენომენისაგან, თუმცა უნდა აღნიშნოს, რომ საქმე ასევე განსხვავდება ხელნების უკრაინული საქმეებისაგან, სადაც ხიკვდილით დასჯა გრძელდებოდა (ის. ს79, ზემოთ).

მიუხედავად აღნიშნულისა, მე მიმართია, რომ სასამართლოს მხედველობაში უნდა მივღო პატიმრობის ხანგრძლივობა და მუდმივად თანმხვედრი ხიკვდილით დასჯის რისკი. პირველ რიგში, მიუხედავად მორატორიუმის არსებობისა, განმცხადებლის სამართლებრივი სტატუსი, როგორც ხიკვდილისჯილისა, 8 წლის განმავლობაში არ შეცვლილა. ამდენი ხანი დასჭირდა ხიკვდილით დასჯის გასაუქმებლად. მეორე, მორატორიუმი გამოცხადებული იყო პარლამენტის გადაწყვეტილების საფუძველზე და იგი შეიძლებოდა შეცვლილიყო ნებისმიერ დროს. ამის აღბათობა, როგორც ბულგარეთში მიმდინარე დებატებიდან ჩანს, არც ისე დაბალი იყო.

ზემოთ თქმულის გათვალისწინებით მიმართია, რომ მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენისას სასამართლოს უნდა გაეთვალისწინებონა კომინირებული ეფექტი, რომელიც საპატიმრო პირობებსა და ხიკვდილით დასჯის აღსრულების რეალურ მოლოდინს ჰქონდა.